

Đổi mới phương pháp dạy học các môn Khoa học xã hội và Nhân văn ở các nhà trường quân đội hiện nay

Đỗ Duy Môn* : Đông Bá Tuấn**

Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

*Đại tá. PGS.TS; **Thiếu tá, ThS. Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

Received: 6/6/2024; Accepted: 12/6/2024; Published: 19/6/2024

Abstract: Fundamental and comprehensive innovation in education and training is placing increasingly high demands on the teaching of social sciences and humanities at educational and training establishments. To well implement the spirit of Resolution 29-NQ.TU of the Party Central Committee, educational and training institutions must innovate elements of the teaching process. Teaching method is an organic component of the teaching process, a dynamic, continuously developing factor that directly affects teaching results. To improve the quality of teaching, it is necessary to synchronously innovate the elements of the teaching process, in which innovation of teaching methods is considered one of the central tasks, a core content to improve teaching methods. education quality. In military schools, innovating teaching methods in the direction of actively promoting learners' cognitive process in teaching Social Sciences and Humanities subjects is an urgent requirement. This article presents the innovation of teaching methods for Social Sciences and Humanities in military schools today.

Keywords: Innovation, teaching methods, Social Sciences and Humanities, military schools

1. Đặt vấn đề

Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đang đặt ra cho việc dạy học các môn KHXH&NV ở các nhà trường quân đội những yêu cầu ngày càng cao nhằm mục tiêu đào tạo ra đội ngũ cán bộ chỉ huy, chính trị, tham mưu, hậu cần, kỹ thuật của quân đội có bản lĩnh chính trị vững vàng, tri thức toàn diện, tư duy lý luận, độc lập, sáng tạo, năng lực thực hành giỏi, hoàn thành tốt nhiệm vụ mà Đảng và nhân dân giao phó. Vấn đề này Đảng ta đã xác định “Chú trọng hơn giáo dục đạo đức, nhân cách, năng lực sáng tạo và các giá trị cốt lõi, nhất là giáo dục tinh thần yêu nước, tự hòa, tự tôn dân tộc, truyền thống và lịch sử dân tộc, ý thức trách nhiệm xã hội¹”. Các môn KHXH&NV ngày càng có vai trò quan trọng trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, nhiều nội dung KHXH&NV có liên quan trực tiếp tới việc hoạch định đường lối, chiến lược, chính sách phát triển trên tất cả các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội, quốc phòng - an ninh góp phần vào thành công của công cuộc đổi mới đất nước, xây dựng quân đội vững mạnh về chính trị, tư tưởng. Việc nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo ở một nhà trường phụ thuộc vào nhiều yếu tố, trong đó phương pháp dạy học yếu tố quan trọng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vị trí, vai trò phương pháp dạy học

Phương pháp dạy học (PPDH) là một nhân tố hữu cơ của quá trình dạy học, là nhân tố năng động, liên tục phát triển có ảnh hưởng trực tiếp đến kết quả dạy học. Để nâng cao chất lượng dạy học cần phải tiến hành đồng bộ việc đổi mới các nhân tố của quá trình dạy học, trong đó đổi mới PPDH được coi là một trong những nhiệm vụ trung tâm, là một nội dung căn cốt để nâng cao chất lượng đào tạo. Vấn đề này đã và đang trở thành nhiệm vụ cấp thiết của việc giảng dạy ở nhà trường quân đội hiện nay. Thực tiễn trong quá trình giảng dạy các môn KHXH&NV ở các nhà trường quân đội cho thấy, chúng ta đã bước đầu chú trọng vào việc đổi mới, nâng cao trình độ sử dụng các PPDH hiện đại nhằm tích cực hoá hoạt động nhận thức của học viên, điều đó đã đem lại những kết quả rất đáng khích lệ. Tuy nhiên, việc đổi mới PPDH còn chưa mạnh mẽ, chưa đi vào chiều sâu. Điều này cho thấy cần thiết phải đẩy mạnh hơn nữa việc đổi mới phương pháp giảng dạy.

Do đó theo chúng tôi, việc đổi mới PPDH các môn KHXH&NV hiện nay cần theo hướng chính là: *Sử dụng tổng hợp hệ thống phương pháp dạy học trên cơ sở tính toán những yếu tố: mục đích, nội dung, trình độ nhận thức của người học, khả năng*

¹ Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb CTQGST, H.2021, T 1, tr.157,158.

người dạy; tình hình thực tế cơ sở vật chất, phương tiện dạy học hướng vào việc phát huy cao độ tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học viên, thiết thực góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả tổ chức dạy học là phương hướng chung của việc đổi mới phương pháp dạy học ở nhà trường quân đội. Để thực hiện có hiệu quả vấn đề đổi mới PPDH các môn KHXH&NV ở nhà trường quân đội hiện nay, cần thực hiện đồng bộ nhiều nội dung, biện pháp với sự tham gia tích cực và nỗ lực của nhiều lực lượng sư phạm cả trong và ngoài nhà trường, trước mắt, tập trung thực hiện tốt một số nội dung, biện pháp chính sau:

2.2. Nội dung, biện pháp đổi mới phương pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn

1. Việc đổi mới phương pháp dạy học các môn KHXH&NV phải dựa chắc vào các nguyên lý giáo dục của Đảng, quân đội.

Do đặc điểm, yêu cầu của công cuộc đổi mới toàn diện công tác giáo dục, đào tạo ở các nhà trường quân đội hiện nay nên việc đổi mới phương pháp dạy học các môn KHXH&NV phải được đặt vào vị trí trung tâm trong hoạt động nghiệp vụ của các khoa, các bộ môn và trong hoạt động sư phạm của đội ngũ giảng viên. Việc đổi mới đó phải dựa chắc vào các nguyên lý giáo dục của Đảng, quân đội, đó là học đi đôi với hành, gắn nhà trường với thực tiễn đơn vị, gắn đào tạo với sử dụng, gắn việc trang bị kiến thức khoa học hiện đại với truyền thụ kinh nghiệm truyền thống chiến đấu của quân đội trong các cuộc kháng chiến trước đây. Cần nhấn mạnh nhiệm vụ cơ bản của các môn KHXH&NV có vai trò quan trọng trong giáo dục, trang bị chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, quan điểm của Đảng, kiến thức KHXH&NV giúp người học hình thành thế giới quan khoa học, phương pháp luận Mác-xít, bồi dưỡng, củng cố niềm tin Cộng sản chủ nghĩa. Đồng thời, họ cũng là lực lượng tiên phong trong đấu tranh tư tưởng, lý luận, góp phần bảo vệ vững chắc trận địa chính trị, tư tưởng của Đảng, xây dựng quân đội vững mạnh về chính trị, tư tưởng.

2. Tiếp tục thực hiện tốt việc chuẩn hoá, hiện đại hoá nội dung, chương trình các môn KHXH&NV ở nhà trường quân đội hiện nay.

Đây là nội dung, biện pháp hết sức quan trọng, là cơ sở để thực hiện vấn đề đổi mới PPDH hiện nay, bởi lẽ xét về thực chất, phương pháp chính là sự vận động của nội dung, là cách thức thực hiện nội dung nếu nội dung không đảm bảo được tính khoa học, tính hiện đại thì cũng khó có thể thực hiện đổi mới

PPDH có hiệu quả được. Do đó, để đổi mới phương pháp dạy học có hiệu quả, đòi hỏi phải đổi mới nội dung dạy học. Vì vậy, ở các nhà trường, các khoa, bộ môn, trên cơ sở giáo trình đã có, căn cứ vào chương trình cụ thể của mình đã được phê duyệt, căn cứ vào mục tiêu, điều kiện, đặc điểm đối tượng đào tạo để tiếp tục cụ thể hoá, chi tiết hoá nội dung đó thành kế hoạch đề bài, đề cương chi tiết của môn học... đảm bảo tốt tính khoa học, hiện đại, thiết thực. Tiến hành tập huấn và thống nhất cho toàn bộ các giảng viên trong tổ bộ môn, các khoa về nội dung, chương trình môn học.

3. Thực hiện đồng bộ các biện pháp nhằm nâng cao tính tích cực dạy học của giảng viên và học viên.

Việc nghiên cứu học tập các môn KHXH&NV. Cần đầu tư hơn nữa nâng cấp các bài giảng, đặc biệt chú trọng về tính khoa học và tính thực tiễn. Phải làm cho các thông tin của bài giảng không sa đà vào sự kiện, không tầm thường hoá khoa học và phải mang hơi thở của cuộc sống thực tiễn đơn vị. Để nâng cao tính định hướng, tính hướng dẫn hành động cho người học người thầy phải bỏ nhiều công sức hơn nữa gia công bài giảng cả về lý luận và thực tiễn.

Về phía lãnh đạo chỉ huy các nhà trường phải trường xuyên kiểm tra, đôn đốc, tổ chức rút kinh nghiệm, khẳng định những thành công đã đạt được cũng như mạnh dạn chỉ ra những khuyết, nhược điểm trong dạy học các môn KHXH&NV. Cần nghiêm túc rà soát lại nội dung dạy học, gom lại những khái niệm có trong hệ thống tri thức cần truyền đạt; kiên quyết loại bỏ những phần nội dung nằm ngoài hệ thống, trùng lặp.

Các khoa, bộ môn phải bắt tay vào xây dựng lại hệ thống giáo khoa, giáo trình. Làm sao để trong thời gian nhanh nhất chúng ta có được một “thế hệ mới” giáo khoa, giáo trình các môn KHXH&NV. Đặc biệt, trong đó phải cập nhật những thông tin mới, tri thức mới của chuyên ngành, những sự phát triển, vận dụng Chủ nghĩa Mác Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, Quân ủy Trung ương, Bộ quốc phòng về xây dựng bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

4. Phát triển theo chiều sâu quá trình dạy học các môn KHXH&NV.

Thực chất là phải thực hiện tốt vấn đề dân chủ hoá hoạt động dạy học mà trước hết là xây dựng được phong cách dạy học mới. Đó là phải mạnh dạn gạt bỏ những phương pháp dạy học cũ mang nặng tính quan liêu, mệnh lệnh, áp đặt một chiều từ phía người dạy đến người học, quan điểm coi người học là

những cá thể thụ động chỉ biết tiếp nhận tri thức một cách máy móc. Phương hướng chủ yếu là nâng cao hiệu quả và khắc phục tiến tới loại bỏ phương pháp dạy học cũ theo kiểu độc thoại, áp đặt, nặng về lý thuyết, ghi nhớ máy móc, thiếu tôn trọng người học, không phát huy hết tính tích cực, chủ động của người học. Người giảng viên phải chú trọng hơn nữa đến tính đặc thù của từng nội dung, từng đối tượng dạy học. Mạnh dạn áp dụng các phương pháp dạy học tích cực hoá hoạt động nhận thức của người học như: bài giảng đối thoại, bài giảng nêu vấn đề, bài giảng mở, kích thích suy luận của người học, trao đổi khoa học theo tổ, lớp, trao đổi giáo viên học viên... Tăng cường sử dụng công nghệ thông tin để dựng các bài giảng chuyên đề, trình chiếu các phim tư liệu khoa học, thực hiện kiểm tra mức độ nhận thức môn học của học viên. Cần phải chuyển hẳn sang xây dựng một hệ thống các quan hệ sư phạm mới trên cơ sở phát huy dân chủ, bình đẳng về quyền, nghĩa vụ, trách nhiệm của người dạy với người học; xây dựng các mối quan hệ qua lại giữa giảng viên và học viên trong dạy học trên tinh thần tương trợ, tin tưởng lẫn nhau. Cùng với điều đó, cũng phải đặt ra những yêu cầu, đòi hỏi cao đối với tất cả các thành phần tham gia vào quá trình dạy học, nghiêm khắc đối với các hành vi thiếu trách nhiệm, thái độ không nghiêm túc, vô kỷ luật trong dạy học.

5. Tiếp tục hoàn thiện tay nghề sư phạm cho giảng viên.

Đây là nội dung, biện pháp có tính chất trực tiếp quyết định cho việc đảm bảo quá trình đổi mới PPDH có kết quả, đội ngũ giảng viên là một trong những nhân tố quyết định đối với chất lượng dạy học các môn KHXH&NV. Đội ngũ giảng viên có chất lượng cao thì dạy học các môn KHXH&NV phát triển và ngược lại, đội ngũ nhà giáo yếu kém, chất lượng thấp, thì sẽ có kết quả tương ứng. Người giảng viên phải có uy tín cả về khoa học và phẩm chất như: tính chính trị, tư tưởng cao, trình độ văn hoá chung rộng, trình độ chuyên môn nghiệp vụ sâu, nghiêm khắc với bản thân, tôn trọng đồng nghiệp, yêu quý học viên. Chỉ có như vậy người thầy mới là hạt nhân tạo ra bầu không khí học tập sôi nổi, đoàn kết, tinh thần sáng tạo trong lớp học, là người dẫn đường cho học viên đi sâu khám phá những tri thức mới. Các học viện, nhà trường trong toàn quân cần tiếp tục thực hiện Cuộc vận động “Mỗi thầy giáo, cô giáo là một tấm gương đạo đức, tự học và sáng tạo”, nâng cao chất lượng đội ngũ

nhà giáo cả về phẩm chất và năng lực; trong đó, chú trọng nâng cao trình độ học vấn, khả năng tư duy, tay nghề sư phạm và kinh nghiệm thực tiễn; đẩy mạnh vận dụng phương pháp dạy học hiện đại, dạy học sát thực tế nhằm khơi dậy và phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo, khả năng tự học, tự rèn và năng lực hoạt động thực tiễn cho người học.

3. Kết luận

Đổi mới PPDH theo hướng tích cực hoá quá trình nhận thức của người học trong giảng dạy các môn KHXH&NV đang là yêu cầu bức thiết hiện nay. Vì vậy cần tích cực quan tâm, theo dõi, chỉ đạo, kịp thời rút kinh nghiệm trong thực tiễn để bảo đảm chất lượng và hiệu quả của quá trình này, góp phần thiết thực cho việc nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo, nghiên cứu khoa học ở các nhà trường quân đội, đáp ứng sự nghiệp đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục, đào tạo hiện nay.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Quốc phòng (2022), Thông tư số 54 Về quy định tổ chức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn trong nhà trường Quân đội.
2. Đảng cộng sản Việt Nam (2013), *Văn kiện Hội nghị lần thứ 8 Ban chấp hành Trung ương (khóa XI)*, Văn phòng Trung ương Đảng.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb Chính trị Quốc gia, Sự thật, Hà Nội.
4. Nguyễn Bá Dương (Chủ biên), (2015), *Khoa học xã hội nhân văn quân sự và giáo dục, đào tạo với sự nghiệp xây dựng quân đội về chính trị*, Nxb Lý luận Chính trị, Hà Nội.
5. Phạm Xuân Hằng (Chủ biên), (2002), *Khoa học xã hội và nhân văn với sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
6. Quân Ủy Trung ương (2022), *Nghị quyết số 1657 về đổi mới công tác giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu xây dựng Quân đội trong tình hình mới*.
7. Nguyễn Văn Tháp (2009), *Xây dựng đội ngũ giảng viên khoa học xã hội nhân văn trong các trường đào tạo sĩ quan quân đội*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
8. Trần Đình Tuấn (2011), *Nâng cao chất lượng, hiệu quả bài giảng các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường đại học quân sự*, Luận án tiến sĩ Giáo dục học, Học viện Chính trị quân sự, Hà Nội.
9. Ngô Minh Tuấn (Chủ nhiệm), (2012), *Nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn trong nhà trường quân đội hiện nay*, Đề tài khoa học cấp ngành, Hà Nội.